

6. Kassirer, E. (1993), «*Technology of modern political myths, The Phenomenon of Man: An Anthology*», Moskov : Vysshaya shkola, pp. 108–123.
7. Soboleva, N. I. (1999), «Social mythology: a socio-cultural aspect», *Sotsiologicheskiye issledovaniya*, No. 10, pp. 145–148.
8. Sorel', Zh. (2011), «*Reflections on Violence*», Moskov : Krasand, 168 p.
9. Strel'nik, O. N. (2003), «*Political ideology and mythology: the conflicts on the basis of kinship*», <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/46594>
10. Flad, K. (2004), «*The political myth. Theoretical studies*», Moskov : Progress-Traditsiya, 264 p.
11. Shestov, N. I. (2005), «*Political myth is now and before*», Moskov : OLMA-PRESS, 414 p.
12. Shtompka, P. (2001), «Theoretical sociology and sociological imagination», *Sotsiologicheskii zhurnal*, No. 1, pp. 148–158.
13. Shul'ga, A. (2014), «On the issue of symbolic universe», *Sotsiologicheskii al'manakh*, No. 5, pp. 244–252.

Бондаренко Юрий. Понятие социального мифа в сравнительном представлении. В статье рассмотрены основные теоретико-методологические направления исследования социальных мифов, проанализированы их сильные и слабые стороны, обозначены перспективы дальнейших исследований. Отмечается отсутствие общепризнанной концепции мифа, тщательно разработанного понятийного аппарата и четкого методологического подхода, который может быть основой специальных эмпирических исследований. Исходя из этого, обосновывается необходимость разработки интегрального подхода к исследованию феномена социального мифа.

Ключевые слова: социальная мифология, социальный миф, символическая система, идеология, стереотип.

Bondarenko Yuriy. The Interpretation of Social Myth in Comparative Representation. The article deals with the main theoretical and methodological directions of study social myths. Their strong and weak features are analyzed. The analysis carried out by the author witnesses that most of existing doctrines are mainly targeted towards the study of separate aspects of social myth and therefore can hardly serve as universal tool for the sociological research of this phenomenon. The author notes the lack of commonly accepted theory of myth, as well as both profoundly designed conceptual framework and clear methodological approach to be taken as a basis the special empirical research. Hence the need to develop an integrated approach to the study of the social myth phenomenon is substantiated. The basis for the integral theory of myth is to be established due to theoretical experience of R. Barthes, M. Eliade, P. Bourdieu, M. Shestov, V. Burlachuk.

Barthes' approach enables the successful revealing practices of transmitting mythologems into mass consciousness via modern media and literature. Works by M. Eliade and M. Shestov can serve an example of historical and sociological analysis of mythological plots. The most complete definition of myth as well as the analysis of the role of myth and other symbolic systems in social reality construction can be found in the works by V. Burlachuk. Author supposes that the application of the conceptual framework elaborated by P. Bourdieu towards integral approach in modern sociology to the present day mythology combined with the ideas of other researchers will enable building the social myth theory based upon the demands of axiological neutrality, which can take into account the socio-historical context of myths' genesis, as well as social myths and other elements of social structure inter-relations and co-influences.

Key words: social mythology, social myth, symbolic system, ideology, stereotype.

Статтю отримано 24.02.2014 р.

УДК 165.12:2-184.2:17.024.4

Юрій Борецько

Буденна свідомість і / або повсякденність у світі релігії

У статті проаналізовано взаємозв'язок понять «буденна свідомість» і «повсякденність» у світі релігії. Визначено компоненти буденної релігійної свідомості як носія повсякденності релігії. Найважливіша характеристика буденної свідомості – домінування смислових, ціннісних чинників над когнітивними. Значущими елементами, що кодують повсякденність релігії, є здоровий глузд, життєвий досвід, аксіологічні

установки, релігійні вірування. Повсякденність забезпечує існування цих компонентів за допомогою апробації, повторення звичної, передбачуваної й одноманітної діяльності.

Ключові слова: буденна релігійна свідомість, повсякденність релігії, буття, здоровий глузд, життєвий досвід, релігійна діяльність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Буденну свідомість лише умовно можна визначити в певних рамках. Неможливо з точністю розмежувати й носія буденної свідомості та суб'єкта спеціалізованої свідомості. Важко окреслити також сферу виявів буденної свідомості, тобто чітко визначити, де дифузно-еклектична свідомість сучасної людини є свідомістю спеціалізованою, а де – буденною. Буденна свідомість породжується повсякденним буттям, проте це не має вичерпної гармонійності, оскільки сенс свідомості полягає у відхиленні від буття. Людська свідомість не лише прагне позбутися зв'язків із повсякденністю, а й постійно спокушається властивостями реальності, закладаючи основи нових структур повсякденності.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Різноманітні ракурси повсякденності освоювалися переважно в межах західноєвропейської філософії. У контексті цього дослідження особливий інтерес становлять праці Е. Гусерля, М. Хайдегера, А. Шюца. Звернення до повсякденності як до самостійної проблеми здійснено Е. Гусерлем у рамках феноменології. Так, Е. Гуссерль установив, що будь-яке об'єктивне утворення змісту виходить від суб'єкта, котрий пізнає. Тому у феноменології не йдеться про світ у собі, а про світ, із яким установлюється зв'язок людини в її свідомості. Цей само собою зрозумілий світ смислового досвіду Е. Гусерль назвав життєвим світом [3].

Найбільш важливою для розуміння теорії повсякденності А. Шюца, поняття якої він запозичив у Е. Гусерля, є концепція «кінцевих сфер значень» – множинність реальностей, кожна з яких характеризується специфічною напругою свідомості, часовою перспективою, особливою формою сприйняття в досвіді самої себе, специфічною формою соціальності. У соціальній феноменології вищою реальністю постає сфера значень повсякденного життя [15, с. 15].

Повсякденність у розумінні М. Хайдегера постає у вигляді таких модусів, як «балаканина», «двозначність», «цікавість», «заклопотане влаштування» тощо. Зокрема, «балаканина» має вигляд порожньої безпідставної мови. Ці модуси віддалені від справжнього людського, тому повсякденність має дещо негативний характер, а повсякденний світ загалом постає як світ несправжності, безпідставності, загубленості й публічності [14].

Серед представників російської філософської думки важливі дослідження І. Касавіна та С. Щавелева [6], О. Золотухіної-Аболіної й В. Давидовича [4], К. Елбакян [17], у яких проблема повсякденності є вивченням соціально-побутових, колективних проявів життя. Позиція, що об'єднує науковців, – це визнання повсякденності як простору існування людини, який не оцінюється в межах класичної раціональності.

Доробок українських дослідників повсякденності представлений працями М. Галушка, І. Карпенка, Т. Титаренко, Н. Хамітова, Н. Шолуха й інших. Зокрема, І. Карпенко в контексті аналізу повсякденності як соціокультурного феномену предметом дослідження визначив філософську рецепцію повсякденності в просторі культури [5].

Підвищена увага до феномену повсякденності з боку представників гуманітарних наук свідчить, зокрема, про висунення повсякденного життя як основного модусу буття та способу існування сучасної людини. Спільного підходу до дослідження повсякденності не існує, тому можна стверджувати про наявність множинності трактувань як самої повсякденності, так і методологічних особливостей її вивчення.

Відтак мета статті – з'ясувати взаємозв'язок понять «буденна свідомість» і «повсякденність», визначити компоненти буденної свідомості як носія повсякденності, яка, зі свого боку, забезпечує існування цих компонентів за допомогою повторення звичної та одноманітної діяльності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У сучасній філософській і соціологічній літературі відсутнє більш-менш виразне визначення терміна «буденна свідомість» (крім ототожнення його з явищами повсякденного життя). Так, у словнику «Философия. Энциклопедический словарь» значення буденної свідомості розглядається як синонім практичної свідомості, що включена в людську практику й не сформована спеціально, подібно до

науки, мистецтва, філософії [12]. Проте зрозуміло, що за змістом буденна свідомість – це тип і спосіб світосприйняття більшості людей, які не є фахівцями та творцями «високої» духовної культури.

Буденна свідомість володіє низкою специфічних рис: конструюється навколо суб'єкта, спирається на сукупність попередніх повсякденних знань, підпорядковується нормам і правилам, що склалися в суспільстві, має комунікативну спрямованість. Серед компонентів буденної свідомості виокремлюються відносно стійкі, консервативні, наприклад, традиції, звички, звичаї, стереотипи, що характеризуються консерватизмом, стійкою традиційністю навіть у дріб'язкових питаннях, прямолінійним виявом. Характерна риса консерватизму буденної свідомості – звичність поглядів та уявлень в осмисленні нового в житті. Друга група – рухливі, динамічні елементи буденної свідомості – настрої, наприклад ілюзії, сподівання. Реалізм буденної свідомості, що має наївний характер, відображає світ як складну сукупність предметів, спроможних впливати один на одного за допомогою досить чітких правил, які просто потрібно знати. Буденна свідомість володіє властивістю проводити межі між предметами, між нею й світом, осмислювати ці зв'язки.

За оцінкою вчених, буденна свідомість – це рівень, пласт свідомості, зорієнтований на відтворення феноменальної сфери буття (сфери явища), яке є принципово суб'єктоцентричним. Когнітивний складник буденної свідомості представлений повсякденним знанням, а ціннісний – здоровим глуздом. У міру історичного розвитку пізнання, удосконалення освіти, засобів інформації тощо буденне знання істотно змінюється за рахунок збагачення результатами професійного духовного виробництва. А здоровий глузд, тобто цінності, переконання, норми, що орієнтують у рамках буденної свідомості форми діяльності та спілкування людини, апробований багатовіковою повсякденною практикою й тому має об'єктивне підґрунтя. Унаслідок суб'єктоцентричності відтворення феноменального боку буття буденною свідомістю здоровий глузд, зрештою, підпорядковує собі буденне знання [8, с. 9]. Отже, найважливішою характеристикою буденної свідомості, основою, що її конститує, є домінування смислових, ціннісних чинників над когнітивними.

Оскільки головна цінність буття – життя людини, то бажання подолати смерть мобілізує людські зусилля, змушує вдосконалювати навколишній простір, сприяє формуванню й застосуванню соціальних засобів захисту. Це й зрозуміло, адже збереження життя та забезпечення безпечного функціонування людини в повсякденній життєдіяльності можливе за умови існування загального механізму впливу та підпорядкування єдиним нормам і правилам, завдяки якому поведінка людини стає більш передбачуваною в повсякденному житті. Усвідомлення важливості й цінності людського життя призводить до того, що ціннісна вісь життєвого простору людини перетворює численні ситуації людського буття в просторово зафіксовані моделі поведінки [11, с. 112]. Обмеження поведінки людини в процесі повсякденної діяльності жорсткими поведінковими рамками – підтвердження соціальної природи людини, оскільки соціальне проявляється в її бутті як результат взаємодії індивідів, включеності мікросвіту одного в макросвіт багатьох.

Життєвий досвід і здоровий глузд – смислові матриці, закладені в основу суспільних відносин, завдяки яким «кожен актор робить та вважає, що повинен робити те, як вважають, що він повинен робити, інші актори, з якими він зіштовхується» [16, с. 267]. Безперечно, життєвий досвід, основа якого – здоровий глузд, має витoki в повсякденній практиці, оскільки саме в повсякденній соціальній взаємодії утверджуються загальні норми поведінкових конструктів. Саме тому будь-який суб'єкт соціуму інтуїтивно розуміє, що практичне осягнення прийнятих засад суспільства, у якому він існує, є для нього життєво необхідним. Повсякденна практична діяльність багатьох поколінь, що визначає сенс буття, постає фундаментом досвіду, який ґрунтується на традиціях і звичаях – успадкованих стереотипних формах соціальної регуляції діяльності суспільства. На думку Г. Г. Гадамера, справжнім життєвим досвідом є той, який людина здобуває самостійно, за допомогою спростування старого досвіду, що йде врозріз із її очікуваннями. Справжній досвід готує людину до усвідомлення власної обмеженості, тобто меж людського буття. За Г. Г. Гадамером, справжній досвід – це досвід власної історичності [2, с. 420–421].

Повсякденний досвід чи життєва практика, що ґрунтуються на здоровому глузді, який має визначальне значення в конструюванні соціальної дійсності, не вимагають доказів своєї значущості. Сформовані в процесі повсякденного досвіду або життєвої практики норми зумовлені необхідністю чи потребою суб'єктів суспільства у врегулюванні спільного буття, тому без особливих труднощів

дають відповідь на питання, що виникають. Цим пояснюється той факт, що норми, які склались у процесі повсякденної практики, приймаються, беззастережно як критерій, що не обговорюється, як зразок, в основі якого лежить здоровий глузд. Здоровий глузд сприяє формуванню досвіду й упровадженню новацій без порушення стабільного існування в повсякденному житті, визначаючи «природну установку» повсякденного буття [13, с. 116–117]. Отже, здоровий глузд – критерій морально-практичної поведінки індивіда, що дає змогу складне перетворювати на зрозуміле за допомогою осмислення його значущості та необхідності.

Особливістю релігії як форми суспільної свідомості є безпосередня вираженість у релігійному культі властивих їй інтелектуального й чуттєво-емоційного елементів. Б. Лобовик визначив релігійну свідомість як «спосіб ставлення віруючого до світу через систему поглядів і почуттів, смисл та значення яких становить віра в надприродне». Символічний аспект релігійної свідомості зумовлює зміст віри, адже словам, діям, предметам надається релігійне значення й смисл. Релігійна свідомість характеризується й алегоричністю, адже низку положень Біблії неможливо тлумачити в буквальному сенсі, тому існує потреба в системі інших смислів. Однією з характеристик релігійної свідомості є єдність адекватного та неадекватного відображень реальності, що існує й відтворюється за допомогою мови релігії – певної знакової системи, елементи якої мають релігійні значення та смисли. Завдяки мові релігійна свідомість виявляє практичність і транслює релігійні уявлення від покоління до покоління. Ці ознаки релігійної свідомості, Б. Лобовик сформулював як «образність, символічність, діалогічність, глибоку інтимність, складне й суперечливе поєднання ілюзорного та реалістичного, емоційну насиченість, активний вплив на вольові стани особи й колективу віруючих» [7, с. 275].

На думку вчених, рівні релігійної свідомості та відносини між ними неможливо встановити без гносеологічного контексту, тому її слід зіставити з дійсністю, тобто розглядати в гносеологічному плані. Лише на цій підставі й можливо буде виявити різноякісні «пласти» в самій релігійній свідомості, що представлені її рівнями: буденним і теоретичним» [7, с. 8]. Буденна релігійна свідомість формується в умовах безпосереднього життєвого досвіду. Із гносеологічного погляду вона є сукупністю емпіричних думок про об'єкт релігійного відображення й предмет віри, а також усі елементи та зв'язки навколишнього світу, які можуть усвідомлюватися в релігійному плані.

Релігійні погляди виникають і тривалий час існують лише у формі буденної свідомості. Вона як емпірична форма зв'язку чуттєвого й раціонального представлена емпіричними уявленнями та поняттями. За визначенням І. Яблокова, «буденна релігійна свідомість постає у вигляді образів, уявлень, стереотипів, настроїв, почуттів, звичок і традицій, які є безпосереднім відображенням умов буття людей. На цьому рівні домінуючу роль відіграють емоції – почуття й насолоди, свідомість обрамлена в образні форми» [9, с. 13]. У буденній релігійній свідомості міститься фантастичне усвідомлення та культові дії, а також чуттєво-вольові акти, які пов'язуються з релігійними віруваннями. Відтак, буденні релігійні погляди й уявлення не є лише відображенням повсякденного досвіду, адже буденна свідомість може містити й елементи, сформовані теоретичним способом, привнесені та освоєні нею під власним кутом зору.

Зрозуміло, що будь-яке буденне, у тому числі й релігійне явище, є емпіричним за змістом, стихійним продуктом життєвої практики або ж сформованим у процесі цілеспрямованої діяльності. Проте незалежно від шляху походження й формування у свідомості індивідів буденних релігійних уявлень, вони не піднімаються до теоретичного погляду на світ, залишаючись емпіричними за змістом уявленнями про надприродне. Буденна релігійна свідомість не є цілісним, систематизованим, а лише фрагментарним явищем, що складається з розрізнених уявлень, поглядів або їх певних фрагментів та не спроможна осмислити власний зміст, тому й не ставить перед собою цієї мети. Саме поняття «буденна релігійна свідомість» удало передає зміст і рівень релігійної свідомості, які формуються в умовах повсякденного життєвого досвіду віруючих.

У сучасному суспільстві особливостями буденної релігійної свідомості є синкретизм релігійних ідей та уявлень із «нетрадиційними» релігіями, новими ідеями й уявленнями суспільної свідомості, зокрема науковими, індивідуалізація буденної релігійної свідомості, релігійний плюралізм, терпимість до інших релігійних поглядів і традицій, інтерес до ірраціоналізму: окультизму, магії, східної психотехніки, міфологічного символізму, астрології тощо. Це демонструє підсвідомий потяг сучасної людини до контакту із сакральним, прагнення заново його «відкрити», свідчить про

зацікавлення релігійним досвідом нетрадиційної релігійності, яка його транслює. Особливості сучасної буденної релігійної свідомості засвідчують домінування індивідуального над суспільним у релігійній свідомості.

На думку деяких дослідників, буденна свідомість – органічний елемент і носій повсякденності, тому поняття «повсякденність» та «буденна свідомість» уживаються ними як синоніми. «Повсякденний світ – це реальність, яка формується буденною свідомістю, зіткана з його образів, установок і цінностей. Це означає, що повсякденність ми розуміємо як такий «світ досвіду», у якому людина емпірично діє заради досягнення своїх цілей, будує картину реальності, виходячи зі свого «я» як із центру, що суб'єктивно відчувається, постійно комунікує, найчастіше зорієнтований у своїй активності несвідомими установками, занурений в емоції, зайнятий працею й розмірковує на рівні розсудку» [4; 7]. Розрізняючи категорії «повсякденність» і «буденність», В. Суханцева, характеризує останню як сферу зниженого буття, позбавлену метафізичних підстав і трансцендентних глибин, у якій, проте, «складаються установки й нормативи культури, моралі, так само, як і функціонують основні групи цінностей, у тому числі й релігійних» [10, с. 13].

Повсякденність – це, насамперед спосіб буттєвого занурення людини в дійсність. Поняття «повсякденність» близьке до категорії «буття», що визначається як сукупність усього суцього у світі, світ загалом. Обидва поняття означають існування, перебування у світі, проте буття розуміється як розмежування на реальне й ідеальне, натомість повсякденність завжди передбачає реальне існування у світі. Перебування в повсякденності людини неодмінно первинне щодо всього іншого. Буття – це процеси, події й речі, ідеї, цінності, поняття тощо в найширшому розумінні, водночас повсякденність є центрованою навколо людини. Сенс буття, за М. Хайдеггером, полягає в людському існуванні, тому повсякденність є людським буттям, буттям людини та людства. М. Хайдеггер категорично відокремлює наукове буття від повсякденного, вважаючи повсякденність позанауковим простором власного існування. Повсякденне життя людини сповнене турботами з приводу відтворення себе у світі як живої істоти, що пригнічує творчі пориви особистості [14].

Розглядаючи природу повсякденності як реальність, свідомість та знання, І. Касавін і С. Щавелев вважають, що повсякденність як реальність ґрунтується на відносній незмінності соціальних умов осілого існування. Повсякденність як свідомість полягає у відносній владі колективних соціально-психологічних структур (архетипів). Повсякденність як пізнання виявляється в процесі когнітивної соціалізації, адаптації до умов та вживанні в архетипі. Учені переконані, що повсякденності в усіх її іпостасях, як правило, не відповідає певна автономна сфера й не існує субстанції повсякденності. Субстанціальну фрагментарність повсякденності автори пояснюють її функціональним характером, оскільки «повсякденність – диспозиційний предикат, феномен, що актуалізується в певних умовах і не розрізняється в інших. Повсякденність скріплює собою різні типи свідомості, діяльності та спілкування, існуючи лише в проміжках між ними» [6]. Усі іпостасі повсякденності не є самодостатніми, не існують поза іншими проявами людського буття та свідомості.

Незважаючи на певний умовний розподіл повсякденності на окремі елементи, буденна свідомість не відрізняється фрагментарністю, вона є цілісною, оскільки характеризується присутністю особистої залученості в усі процеси, що відбуваються, навіть за відсутності саморефлексії. Це буденне життя (нім. – *Alltag*), що не існує саме по собі, а виникає в результаті процесів «оповсякденювання», є певним способом присутності у світі, структурованому на більш-менш значущі сегменти, своєрідною формою соціальності, яка передбачає інтерсуб'єктивність [17].

Буденна свідомість відображає й відтворює світ крізь призму повсякденного життя – емпіричного інтерсуб'єктивного світу, який надає основний матеріал для осмислення. Важливу роль у виробленні суб'єктом своєї стратегії поведінки відіграє мова буденної свідомості, яка є ключовим елементом інтерпретативної раціональності, тобто здатності індивіда правильно розуміти наміри інших людей і створювати передумови для адекватного тлумачення ними його власних дій. У розумінні когнітивної ролі буденної мови у XX ст. істотно просунулась аналітична філософія, яка пояснює понятійні схеми соціальної науки як реконструкцію повсякденності. Результат цього процесу – виявлення традицій, норм, стереотипів, що спрямовують на розуміння здійсненності чи неможливості реалізації певних задумів, цілей, що перетворює мову на інструмент соціального пізнання. У «Філософських дослідженнях» Л. Вітгенштайн стверджує, що філософія є боротьбою проти запаморочення розуму засобами мови [1, с. 137]. Завданням філософії, отже, виступає пошук

переходу до чистого розуму як одного зі складників свідомості, не затьмареного граматичними й семантичними помилками мови, із метою наближення до правильного розуміння речей.

Взаємозв'язок буденної свідомості та повсякденності розкривається через поняття «життєвий світ», що відображає функціонування буденної свідомості в реальних умовах життя, як засобу реалізації відносин суб'єкта, який володіє потребами, інтересами, засобами їх задоволення тощо) із навколишнім середовищем – матеріально-природною та соціальною сферами. Життєвий світ відтворює глибинні сутнісні зв'язки – потреби людини як біосоціальної істоти, мотиви, інтереси тощо, завдяки яким суб'єкт занурений у світ та є невідривним від буття. Через «життєвий світ» буденна свідомість безпосередньо пов'язана з ціннісно-сисловою сферою життєдіяльності особистості, яка задає смислову сферу чуттєво-образного сприйняття світу. Категорія «життєвий світ», отже, виражає істотні моменти онтології суб'єкта.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, повсякденність як сфера реальності виявляється не замкнутою в собі завдяки буденній свідомості, що уводить в обіг нові повсякденні структури. Буденна свідомість постійно виходить за межі повсякденного буття, оскільки не лише виражає реальність повсякденності, а й адаптує до себе сфери неординарної діяльності та комунікації. Усе, що пізнається, створюється й змінюється в суспільстві, є для нього необхідним і не виходить за межі повсякденності. Повсякденність – своєрідна структура, яка на неусвідомлюваному рівні постає умовою, принципом, правилом породження, конституювання мови, інститутів, соціальних практик тощо. Незалежно від сприйняття феномену повсякденності, складно заперечувати, що без повсякденної повторюваності подій будь-яке знання буде недостатньо повним. Жодна норма не може бути затверджена й уведена в дію без її апробації в повсякденній практиці.

Значущими елементами, що кодують повсякденність релігії, є здоровий глузд, життєвий досвід, аксіологічні установки, релігійні вірування. Повсякденність забезпечує існування цих компонентів за допомогою апробації, повторення звичної, передбачуваної та одноманітної діяльності. Дослідження повсякденності релігії дає можливість синтезувати компоненти релігійної свідомості (знання, цінності, переконання тощо) і релігійної діяльності (дії, вчинки, практику) віруючих індивідів. Роль релігійної діяльності як джерела й складника повсякденності релігії розглядаємо як перспективу наступних наукових досліджень.

Джерела та література

1. Вітгенштайн Л. Філософські дослідження / Л. Вітгенштайн // Tractatus logicophilosophicus. Філософські дослідження. – К. : Основи, 1995. – С. 87–309.
2. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / Х.-Г. Гадамер ; пер. с нем. ; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.
3. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология / Э. Гуссерль ; пер. с нем. Д. В. Складнева. – СПб. : Фонд Ун-т: Владимир. Даль, 2004. – 398 с.
4. Давидович В. Е. Повседневность и идеология / В. Е. Давидович, Е. В. Золотухина-Аболина // Философские науки. – 2004. – № 3. – С. 5–17.
5. Карпенко І. В. Філософська рецепція повсякденності в просторі культури : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури / І. В. Карпенко ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2007. – 37 с.
6. Касавин И. Т. Анализ повседневности [Электронный ресурс] journal.iph.ras.ru: [сайт] / И. Т. Касавин, С. П. Щавелев. – Режим доступа : <http://journal.iph.ras.ru/alltag.doc>.
7. Лобовик Б. А. Религиозное сознание и его особенности / Б. А. Лобовик. – Киев : Наук. думка, 1986. – 247 с.
8. Найдыш О. В. Обыденное сознание и мифотворчество : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.01 – Онтология и теория познания / О. В. Найдыш. – М., 2011. – 24 с.
9. Основы религиоведения : учеб. для вузов / И. Н. Яблоков [и др.] ; под ред. И. Н. Яблокова. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Высш. шк., 2006. – 568 с.
10. Суханцева В. К. Хайдеггер: к онтологии обыденности / В. К. Суханцева // Філософські дослідження. – Луганськ, 2003. – Вип. 4. – С. 7–15.
11. Устьянцев В. Б. Жизненное пространство человека: ценностные и институциональные начала / В. Б. Устьянцев // Современная парадигма человека. – Саратов : Изд-во СГТУ, 2000. – С. 110–114.
12. Философия. Энциклопедический словарь [Электронный ресурс] fidel-kastro.ru: [сайт] / под ред. А. А. Ивина. – М., Гардарики, 2004. – Режим доступа : http://fidel-kastro.ru/filosofy/ihitik_ivin_slovar.htm.

13. Фролова С. М. Институциональные основы повседневности / С. М. Фролова // Вестник Поволжской академии государственной службы. – Саратов, 2012. – № 4 (33) – С. 113–120.
14. Хайдеггер М. Время и бытие : ст. и выступления / М. Хайдеггер ; сост., пер. с нем. и коммент. В. В. Библихина. – М. : Республика, 1993. – 447 с.
15. Шюц А. О множественности реальностей / А. Шюц // Социологическое обозрение. – 2003. – Т. 3, № 2. – С. 3–35.
16. Шюц А. Смысловая структура повседневного мира: очерки по феноменологической социологии / А. Шюц ; пер. с англ. А. Я. Алхасова, Н. Я. Мазлумяновой. – М. : Ин-т Фонда «Общественное мнение», 2003. – 336 с.
17. Элбакян Е. С. Повседневность в мире религии, религия в мире повседневности [Электронный ресурс] ReligioPolis: [сайт] / Е. С. Элбакян. – Режим доступа : <http://www.religiopolis.org/religiovedenie/5985-povsednevnost-religii-ili-religija-povsednevnost...>

References

1. Vithenshtayn, L. (1995), «*Philosophical Investigations*», Kyiv : Osnovy, pp. 87–309.
2. Gadamer, Kh.-G. (1988), «*Truth and Method: The Basics of philosophical hermeneutics*», Moskov : Progress, 704 p.
3. Gusserl', E. (2004), «*Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology*», Sankt-Peterburg, 398 p.
4. Davidovich, V. Ye., Zolotukhina-Abolina, Ye. V. (2004), «Daily and ideology», *Filosofskiye nauki*, No. 3, pp. 5–17.
5. Karpenko, I. V. (2007), «*Philosophical Front Desk of everyday life in space of culture*», Kharkiv : KhNU im. V. N. Karazina, 37 p.
6. Kasavin, I. T., Shchhavelev, S. P. (2004), «*Analysis of daily life*», <http://journal.iph.ras.ru/alltag.doc>
7. Lobovik, B. A. (1986), «*Religious consciousness and its peculiarities*», Kyiv : Naukova dumka, 247 p.
8. Naydysh, O. V. (2011), «*Ordinary consciousness and myth-making*», Moskov, 24 p.
9. «*Basics of Religious Studies*» (2006), ed. by. I. N. Yablokova. Moskov. : Vysshaya shkola, 568 p.
10. Sukhantseva, V. K. (2003), «Heidegger: to ontology of everyday life», *Filosofs'ki doslidzhennya*, Luhans'k., Vol. 4, pp. 7–15.
11. Ust'yancev, V. B. (2000), «The living space of person: values and institutional beginning», *Sovremennaya paradigma cheloveka*, Saratov : Izd-vo SGTU, pp. 110–114.
12. «*Philosophy. Encyclopedic Dictionary*» (2004), http://fidel-kastro.ru/filosofy/ihtik_ivin_slovar.htm
13. Frolova, S. M. (2012), «Institutsyonal basics of everyday life», *Vestnik Povolzhskoy akademii gosudarstvennoy sluzhby*, Saratov, Vol. 33, No. 4, pp. 113–120.
14. Khaydegger, M. (1993), «*Time and Being: Articles and Speeches*», Moskov : Respublika, 447 p.
15. Shyuts, A. (2003), «About multiple realities», *Sotsiologicheskoye obozreniye*, Vol. 3, No. 2, pp. 3–35.
16. Shyuts, A. (2003), «*The semantic structure of the everyday world: essays on the phenomenological sociology*», Moskov : In-t Fonda «Obshchestvennoye mneniye», 336 p.
17. Elbakyan, Ye. S. (2013), «*Daily life in the world of religion, religion in the world of everyday life*», <http://www.religiopolis.org/religiovedenie/5985-povsednevnost-religii-ili-religija-povsednevnost>

Борейко Юрий. Обыденное сознание и / или повседневность в мире религии. В статье анализируется взаимосвязь понятий «обыденное сознание» и «повседневность» в мире религии. Определяются компоненты обыденного религиозного сознания как носителя повседневности религии. Важнейшей характеристикой обыденного сознания является доминирование смысловых, ценностных факторов над когнитивными. Значимыми элементами, кодирующими повседневность, есть здравый смысл, жизненный опыт, аксиологические установки, религиозные верования. Повседневность обеспечивает существование этих компонентов путем апробации, повторения привычной, предполагаемой и однообразной деятельности.

Ключевые слова: обыденное сознание, повседневность, религиозное сознание, бытие, здравый смысл, жизненный опыт, деятельность.

Boreyko Yuri. Everyday Consciousness and/or Commonness in the World of Religion. In the article it is analyzed the interrelation of the notions «everyday consciousness» and «commonness» in the world of religion. It is defined the components of everyday religious consciousness as a medium of commonness of religion. The most important characteristics of everyday consciousness is domination of notional, valuable factors over cognitive ones. Meaningful elements that encode commonness of religion are common sense, life experience, axiological sets, and religious beliefs. Commonness ensures existence of these components by means of approbation, repeating of ordinary, foreseeable and monotonous activity.

Commonness as a sphere of reality turns out to be unclosed in itself thanks to everyday consciousness that introduces into circulation new everyday structures. Everyday consciousness constantly steps outside everyday existence as it expresses not only reality of commonness, but adapts to itself spheres of uncommon activity and communication. Everything that is cognized, is created and changed in society, and is necessary for it and doesn't step outside the limits of commonness. Studying of commonness of religion lets us synthesize the components of everyday religious consciousness (knowledge, values, etc.) and religious activity (actions, deeds, practice) of believers.

Key words: everyday religious consciousness, commonness of religion, existence, common sense, life experience, religious activity.

Статтю отримано 30.04.2014 р.